



Handläggare:

Datum: 2023-04-21

Marianne Haage

Kommunekolog

Projektnummer: 21739

Värmdö kommun

134 81 Gustavsberg

[08-570 470 00](tel:08-57047000)

[varmdo.kommun@varmdo.se](mailto:varmdo.kommun@varmdo.se)

[www.varmdo.se](http://www.varmdo.se)

## Natur-PM

- Naturvärden och naturvårdsarter i detaljplaneområdet PFO 17 Fågelvik-Nykvärn i Värmdö kommun



*Figur 1. Hällmark med höga naturvärden och skyddade arter mitt i planområdet PFO 17 Fågelvik-Nykvärn.*

## Syftet

Detta PM har tagits fram av kommunekolog för att undersöka naturvärden samt skyddade och rödlistade arter i detaljplanområdet PFO I7 Fågelvik-Nykvarn på Ingarö i Värmdö kommun. Hasselnok har dock utretts i separat utredning (Ekologigruppen 2022). Risk för negativ påverkan av planläggningen på naturvärden och naturvårdsarter har bedömts och planbestämmelser och andra åtgärder som avhjälpel negativ påverkan har tagits fram.

## Naturmiljön i Fågelvik-Nykvarn

Fågelvik-Nykvarn ligger i kuperad terräng intill Lagnöström i norr. Strandpartierna är tämligen påverkade av bryggor, belysning, väg och stigar. De höga naturvärdena i området finns främst på land och området ligger i regionalt viktiga spridningskorridorer för både barrskog och ek. Hela området ligger också i en av kommunens värdestrakter för biologisk mångfald samt en regional värdestrakt för ek. Söder om plan områden fortsätter stora områden med höga och högsta naturvärden mot Björnträsket.

På höjderna finns hållmark och tallskog i soliga lägen medan gran och triviallöv som asp och al återfinns på lägre partier såsom i sumpskogen i mitten av området. Inslag av grövre ek finns också i området. Flera skyddade och rödlistade arter förekommer och lämpliga livsmiljöer finns vilka behöver hänsyn i detaljplanen. I området finns värdefulla gamla och grova träd både i skog och dungar samt som solitära träd. Bitvis finns gott om död ved vilket är mycket viktigt för biologisk mångfald.

I området finns förutom kuststräckan vatten i form av diken och bäckar. Från sumpskogen rinner till exempel en bäck under historiska stenbroar ut mot havet.

Negativ påverkan på naturmiljön finns i form av invasiva främmande arter, främst kanadensiskt gullris (gränsen), parkslide och på en plats jätdebalsamin, men även spireror som brett ut sig kraftigt samt fetbladiga växter (blek fetknopp) och spärroxbär som finns i enstaka exemplar på en hållmark.

## ESKO

Inom detaljplaneområdet finns utpekade ekologiskt särskilt känsliga områden vilket förkortas ESKO (Ekologigruppen 2021). ESKO finns vid stränder, skog och hållmarker, sumpskog och vattendrag. Särskilt känsliga områden ska enligt Miljöbalken 3 kap. 3§ så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

## Stränder

Strandmiljöerna i området är till största del påverkade av exploateringar och bryggor, med mera. Utöver redan bebyggda områden planeras inte strandmiljöerna bebyggas eller exploateras ytterligare varför ingen närmare undersökning gjorts av strandmiljöerna. Dessutom behövs strandskyddsdispens vid eventuellt uppförande av byggnad, bryggor eller annan anläggning inom strandskyddsområden.

## Hällmark och tallskog

Värdefull tallskog och soliga hällmarker präglar området. Några områden har dock negativ påverkan från avverkning. Området är en del av ett regionalt spridningssamband för barrskog. Höjderna består främst av tallhällmark med inslag av blockighet och ljung. Förutom tall finns inslag av gran, asp, björk och ek, särskilt i sluttningarna. Många grova aspar i dessa slänter hyser bohål för fågel och har svampar som aspticka. Skogspartierna har lång kontinuitet och är olikåldriga och luckiga. Det finns många solbelysta områden och träd. Flera av träden är mycket gamla (exempel på gamla tallar syns i Figur 1-5 och 8) vilket är en bristvara i dagens till stor del brukade skogslandskap. Både grova och mer senvuxna träd förekommer. Senvuxen är en term som används om gamla träd som inte haft så mycket näring, eller på annat sätt stått i utsatt läge och därmed inte blivit grova utan är smala eller knotiga till exempel. Det finns även flera stående döda träd (Figur 2) vilket ger substrat som är en avgörande förutsättning för många arter. Liggande död ved är också mycket viktigt och förekommer i viss mängd. Dessa



Figur 2. Gammal stående död tall är en viktig faktor för biologisk mångfald då många arter är beroende av sådana träd för sin överlevnad. En död tall kan stå kvar i hundratals år. Tallen på bilden står i planområdet, på hällmarken norr om den stora sumpskogen.

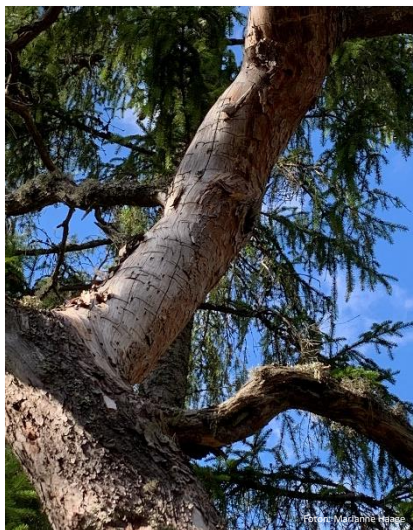


Figur 3. De rödlistade svamparna tallticka till vänster och till höger och kötticka (varianten som växer på tall, *Leptoporus Erubescens*) som bara växer på gamla tallar.

strukturer i kombination med trädens höga ålder och solbelysning ger förutsättningar åt många naturvårdsarter.

Arter som bara finns i gamla tallmiljöer hittas i flera delar av planområdet. Till exempel rödlistade svampar som bara växer på gammal tall (Figur 3) som tallticka och kötticka (*Leptoporus Erubescens*, varianten som växer på tall). Den senare





Figur 4. Insekten mindre mörghorke finns bara i gammal tallskog. Larvgångarna har en karaktäristisk form som liknar siluetten av en flygande fågel och som lätt känns igen på död ved. Arten används därför som signalart för att känna igen gammal tallskog.

är mycket ovanlig och fyndet i planområdet är det enda kända i hela kommunen. Den rödlistade insekten reliktblöcka lever bara i levande gammal tall och mindre mörghorke finns bara i gamla tallskogar (Figur 4). Fåglar som tofsmes och spillkråka trivs i områdets gamla skogspartier. Spillkråkan hackar ut nya bohål årligen och de gamla utgör värdefulla bon åt andra fåglar. De soliga hållarna med sprickor och block och ljung utgör livsmiljöer för kräldjur. Hasselnok har utretts (Ekologigruppen 2022) men har inte observerats i området utan bara kring det. Kopparödla har observerats av boende.

### Sumpskog och vatten

Sumpskogen i områdets centrala del har pekats ut av Skogsstyrelsen och ingår i VMI-objekt klass 2. Sumpskogen har påtagliga naturvärden enligt bedömning i detta PM. Området är dikat och värdena skulle kunna höjas om hydrologin

återställdes (Figur 5). Innan en sådan åtgärd bör utredning göras. Anmälan, dispenser och tillstånd kan behövas.

Skogsskiktet är här inte samma kontinuitet som tallhällmarkerna men där finns uppvuxen olikåldrig skog och gott om död ved. Sumpskogen har ett rikt fågelliv och arter som mindre hackspett har lämpliga livsmiljöer där. Även gröngöling har möjliga livsmiljöer där men allra främst i ekmiljöerna. Båda arterna har observerats flera gånger i planområdet. I vattensamlingar med solinstrålning finns möjliga livsmiljöer för groddjur men det är ganska skuggigt.

Till och från sumpskogen går ett litet vattendrag som bör skyddas. Det passerar under historiska stenbroar till den gamla kvarnen. Utöver vattendraget finns diken längs vägar och på fältet i planområdets västra del. Groddjur har setts av boende i området i diken längs Håkans väg. Groddjur finns också i dammarna på golfbanan men dessa ingår inte i planområdet.



Figur 5. I utkanten av sumpskogen i planområdet syns dikningspåverkan tydligt. Dämning av diken skulle återställa en mer naturlig hydrologi och gynna sumpskogens naturvärden.

## Ekmiljöer

Grova ekar förekommer i planområdet främst vid Återlögavägen och Östra strandvägen (Figur 6). Strax utanför planområdet, vid Återlöga, finns även en nyckelbiotop med mycket höga värden knutna till ekar. Eken är ett träd som kan bli mycket gammalt och som med sina skrymslen och vrår bildar livsmiljöer och föda till ett mycket stort antal arter. Ekar med håligheter och mulm i stammen är särskilt värdefulla som livsmiljöer för fåglar såväl som insekter och svampar och lavar till exempel. Gröngöling och ekticka är exempel på arter som trivs i ekmiljöer.



Figur 6. Gammal grov ek vid Östra strandvägen.

## Blandskogar

Några partier och bryn med blandskog förekommer, inklusive brynmiljöer. Blandskogarna hyser värden bland annat för fågellivet och håller samman områdets naturvärden genom att bidra till konnektivitet. De är överlag ganska påverkade av mänsklig aktivitet dock.



Figur 7. Gamla tallar känns bland annat igen på grov gråaktig pansarbark som går högt upp på stammen (unga tallar har mer orange flagig bark), plattare krona och spärrgrenighet. Tallen på bilden finns i planområdet och bedöms vara minst 200 år gammal. Gamla tallar behöver inte vara grova utan kan vara mycket smala om de stått på hållmarker eller i utsatt läge på annat sätt.

## Särskilt skyddsvärda träd

Särskilt skyddsvärda träd finns på flera ställen i planområdet. Särskilt skyddsvärda träd är till exempel jätteträd med stamdiameter om en meter eller mer samt gamla träd som tallar >200 år (Figur 7 till exempel) och alla hålträd om minst 40 cm i diameter. Om särskilt skyddsvärda träd påverkas negativt av åtgärderna (inte bara avverkning utan även påverkan på till exempel rötter) krävs samråd med länsstyrelsen enligt Miljöbalken 12 kap. 6 §. Länsstyrelsens broschyr *Skydda träden vid arbeten* (se länk i referenslistan) behöver följas oavsett som skyddsåtgärd för att minimera påverkan på naturmiljön.

Även annan väsentlig ändring av naturmiljön behöver samrådas med länsstyrelsen. Exempel kan innefatta påverkan på hotade arter som inte har juridiskt skydd i artskyddsförordningen.



## Invasiva främmande arter

I området har under platsbesök de invasiva främmande arterna parkslide, kanadensiskt gullris, vresros, spärroxbär och jättebalsamin konstaterats (Figur 8), varav den senare är en förbjuden art. Även stora bestånd av förvildad spirea har noterats. Invasiva främmande arter är ett mycket stort hot mot inhemsk biologisk mångfald då de tränger undan inhemska arter bland annat. Grävning och masshantering innebär stor spridningsrisk med allvarliga konsekvenser för naturmiljön. Det gäller särskilt där parkslide finns då den sprider sig vegetativt och mycket små fragment av jordstammen räcker för att bilda nya bestånd. Utrotningsmetoder saknas i dagsläget.

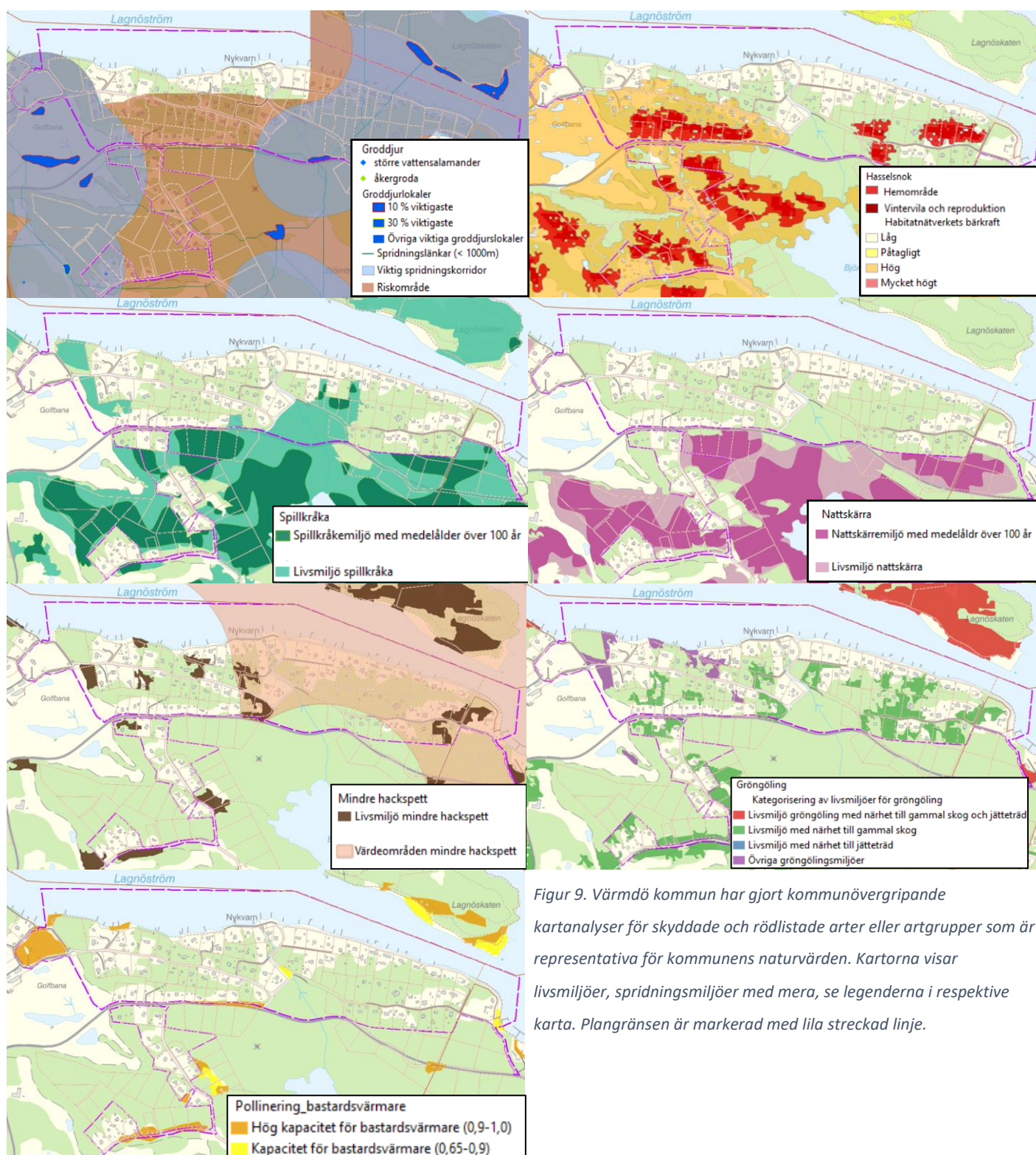


Figur 8. De röda markeringarna i kartan markerar kända växtplatser för invasiva främmande arter i detaljplanområde Fågelvik-Nykvarn.

## Naturvårdsarter

### Habitatnätverk

Värmdö kommun har låtit göra kommunövergripande kartanalyser på biologisk mångfald och grön infrastruktur (Ekologigruppen 2021) vilket visar på påtagliga och höga värden i områdets naturmarker. Analyser har då även gjorts för skyddade och rödlistade arter eller artgrupper som är representativa för kommunens naturvärden (Figur 9). Analyserna visar att det i planområdet finns lämpliga livsmiljöer och spridningsmiljöer för spillkråka, nattskärna (mycket liten utsträckning), mindre hackspett, gröngöling, hasselsnok, groddjur, och rödlistade pollinerande insekter.



Figur 9. Värmdö kommun har gjort kommunövergripande kartanalyser för skyddade och rödlistade arter eller artgrupper som är representativa för kommunens naturvärden. Kartorna visar livsmiljöer, spridningsmiljöer med mera, se legenderna i respektive karta. Plangränsen är markerad med lila streckad linje.



*Fynd vid platsbesök*

På egna platsbesök har flera naturvårdsarter noterats, som gröngöling, spillkråka, mindre mörghorre, reliktböck, kötticka (varianten på tall) och tallticka. Platsbesöken bekräftar också att de arter som kan finnas enligt habitatnätverksanalyserna ovan verkar stämma väl. Arterna som observerats är beroende av gammal tallskog eller ädellövsmiljöer. Information från boende har bekräftat gröngöling vid Håkans väg samt spillkråka och kopparödla på hållmarker och tallskog, samt asprika slänter för spillkråka också. I de asprika slänterna norr om sumpskogen finns flera bohål i träden som kan vara av spillkråka då de är större och högt belägna. Bohål har även hittats i gammal tall med pansarbark intill plangränsen, norr om Håkans väg, där andra arter kan uteslutas helt då de inte kan hacka ut hål i så hård ved. Arten hörs sjunga årligen i planområdet om våren. Utöver det har boende berättat om vanlig snok i området samt större vattensalamander i diken längs Håkans väg. Livsmiljön bedöms vara möjlig att använda för groddjur, framförallt för spridning. Närhet finns till golfbanans dammar (utanför detaljplaneområdet) som utgör högkvalitativa lekvatten för salamander. Större vattensalamander har tidigare också rapporterats vid Håkans väg.

**Naturvårdsarter**

Naturvårdsart är en samlingsterm för arter som är viktiga att skydda då de är hotade eller skyddade i lag, eller då dess förekomst visar på värdefulla naturområden. Som naturvårdsart räknas främst:

- Arter klassade som **typiska** för de naturtyper som ingår i EU:s Natura 2000-nätverk
- **Signalarter** vars förekomst enligt Skogsstyrelsen signalerar att naturmiljön de befinner sig i är värdefull
- Arter som är upptagna och skyddade i **EU:s fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv**. Arter listade på fågeldirektivets bilaga 1 är särskilt starkt skyddade som exempel.
- **Fridlysta arter** enligt artskyddsförordningen
- **Rödlistade arter**, det vill säga arter som av Sveriges Lantbruksuniversitet bedöms ha en risk att dö ut nationellt. Rödlistade arter klassas i olika kategorier baserat på hur stort hotet är. Främst kan nämnas kategorierna **NT = nära hotad**, **VU = sårbar**, **EN = starkt hotad** och **CR = akut hotad**. Det finns även en global rödlista som tas fram av IUCN.

*Observationer i Artportalen*

För att få en bild över arter som kan finnas i planområdet gjordes utöver platsbesök en sökning i Artportalen. Artportalen är en hemsida som drivs av Sveriges lantbruksuniversitet för inrapportering av artfynd. Tillgängliga data är obalanserade men kan ge en fingervisning om ett områdes artförekomst. Genom att studera vad som rapporterats in på fastigheten och i liknande miljöer i närområdet kan risker för negativ påverkan på skyddade, rödlistade och andra naturvårdsarter uppskattas. Det är ett viktigt komplement till fältbesök då dessa vanligen bara sker under kortare tid och under en årstid vilket begränsar vilka arter som kan inventeras. Nedan finns en länk till sökresultaten men se även tabell 1.

<https://artportalen.se/ViewSighting/SharedSearch?storedSearchId=12960&identifier=D6116534>

I och i nära anslutning till planområdet visade sökningarna på Artportalen på många fynd av skyddade och/eller rödlistade arter (tabell 1) som kan leva i förekommande biotoper i planområdet. En buffertzona på 500 meter användes för att fånga upp vad som finns i liknande biotoper omkring samt då data ej alltid är exakta. Till exempel fanns fynd av fåglar med stora revir och krav på gamla träd som spillkråka som bekräftats på platsbesök också. Även gröngöling samt mindre hackspett finns fynd av i planområdet. Flera fåglar som kan nyttja trädgårdar fanns också liksom sjöfåglar



som finns vid stranden eller är förbipasserande men knappast häckande i planområdet. Svamparna som observerades vid platsbesök fanns också liksom flera signalarter för gammal skog som blompraktbagge och blåmossa. Två fynd av större vattensalamander finns från 2011 från Håkans väg.

För 20 år sedan rapporterades orkidén Adam och Eva vid Östra strandvägen, på stranden enligt observationen. Inga senare fynd finns och då den känns igen lätt av gemene man bedöms den sannolikt vara försvunnen. Ingen exploatering tillåts på stranden dessutom. Utanför planområdet, längst ut i buffertzonen, fanns enstaka observationer av andra arter men även dessa observationer var gamla och mycket ospecifika då de härstammar från Upplandsfloras inventering med väldigt grov upplösning (2,5 km) på data.

Det finns fynd av fladdermöss i Återlöga från kommunens egen inventering 2011 (Noctula 2012; Värmdö kommun med flera 2013). De vattennära ekmiljöerna där är mycket lämpliga livsmiljöer för fladdermöss. Boende i Återlöga har också berättat att de nu ser fladdermöss så förekomsten bedöms vara kvar. I andra delar av planområdet har fynd av fladdermöss efterfrågats av boende men inga har setts enligt de uppgifter som fåtts in. Det kan finnas individer men då strandlinjen till stor del är så pass påverkad av väg, bryggor och bebyggelse så är livsmiljön inte av särskilt god kvalitet. Bättre livsmiljöer finns då vid golfbanan och de bryn med ädellöv som finns där samt dammarna som genererar insekter. Eventuella förekomster i hus har inte setts över då det är utom detaljplanens rådighet att hantera fladdermöss utanför naturmark.

#### *Hasselsnok*

Ingen hasselsnok hittades i inventering av arten men många mycket lämpliga livsmiljöer konstaterades (Ekologigruppen 2022). Arten och dess livsmiljöer är starkt skyddade men hasselsnok är besvärlig att inventera då den är mycket svår att hitta även för sakkunniga då den ligger gömd till och med när den solar. En bredare sökning på Ingarö visade att närmaste fyndet i Artportalen är 1850 meter sydost om planområdet. Fyndet har fotats och validerats av sakkunnig. Boende i intilliggande Näsudden 850 meter väster om detaljplaneområdet har direkt till kommunekolog rapporterat om regelbunden förekomst i hållmarkerna där. Då mycket lämpliga livsmiljöer finns enligt inventeringen och observationer finns på båda sidor av planområdet som även ingår i ett habitatnätverk av högt värde bedöms arten även finnas i planområdet.

#### *Artskyddsförordningen*

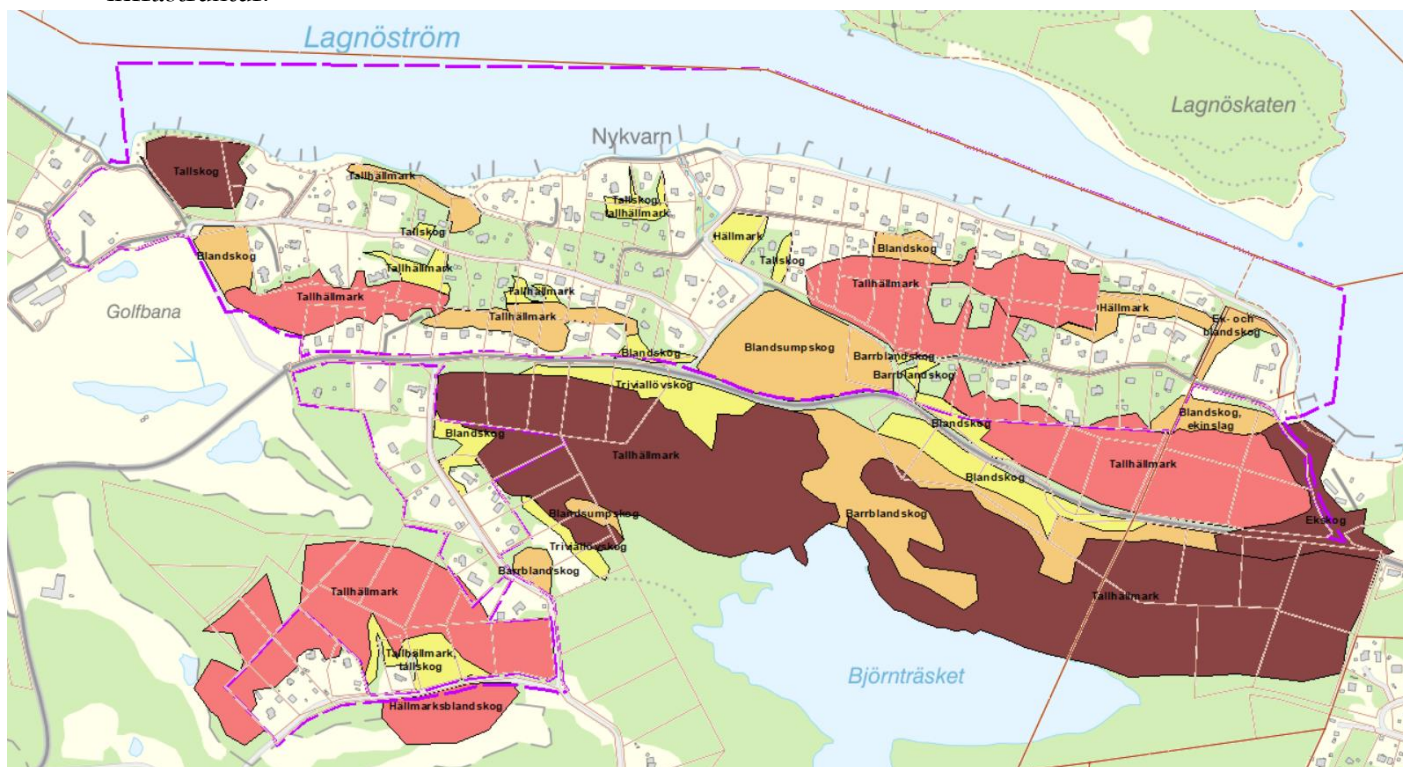
Enligt artportalen och fynd under platsbesök finns skyddade arter och rödlistade arter i planområdet. Särskilt kan nämnas spillkråka, mindre hackspett och gröngöling samt groddjur. Hasselsnok har mycket lämpliga livsmiljöer och bedöms finnas baserat på observationer finns i närområdet.

Rödlistade arter bör alltid värnas för att bevara den biologiska mångfalden. Negativ påverkan på skyddade arter enligt artskyddsförordningen kan utlösa förbud. Om negativ påverkan kan ske bör skyddsåtgärder vidtas för att förebygga det så att förbud inte utlöses. Dispens kan sökas hos länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet men ges restriktivt. Observera att det alltid är utföraren som ansvarar för

artskyddsfrågan och tillräckliga kunskaper vid åtgärder. Om skyddade arter berörs rekommenderas samråd enligt Miljöbalken 12 kap. 6 § med länsstyrelsen om artskyddet och eventuella skyddsåtgärder som kan krävas, samråd bör ske innan skyddsåtgärder vidtas så att inga i misstag skadliga åtgärder genomförs. I planprocessen kan samrådet bakas in i planprocessens steg.

### Sammanställning över naturvärden

En karta (Figur 10) har tagits fram för att beskriva var naturvärden finns. Bedömningen följer inte svensk standard för naturvärdesinventering och gränserna är inte exakta. Bedömningen baseras på förekommande naturvårdsarter men framförallt på biotopvärde (kvalitet på naturtypen inklusive mängd död ved och gamla träd, etcetera) och ett liknande klassningssystem som i naturvärdesinventeringar har använts. Klass 1 (mörkrött i Figur 7) är högsta naturvärde där området är av betydelse för biologisk mångfald på nationell eller internationell nivå. Klass 2 (rött i Figur 7) är högt naturvärde där området är av betydelse för biologisk mångfald på nationell eller regional nivå. Klass 3 (orange i Figur 7) är påtagligt naturvärde där området är av betydelse för biologisk mångfald på till exempel kommunal nivå. Klass 4 (gult i Figur 7) är visst naturvärde där området är av betydelse för biologisk mångfald på till exempel lokal nivå. Klass 3 och 4 kan också vara viktiga för att den totala ytan naturmark ska vara tillräcklig för många arter eftersom yta är en av de viktigaste faktorerna för en god grön infrastruktur.



Figur 10. Bedömning av naturvärden (ej enligt svensk standard för naturvärdesinventering) i detaljplaneområde Fågelvik-Nykvarn med omkringliggande mark. Mörkrött står för högsta naturvärde, rött för högt naturvärde, orange för påtagligt naturvärde och gult för visst naturvärde. Mindre områden än cirka 0,1 hektar har inte ritats ut. Övervägande naturtyp har skrivits ut på kartan. Plangränsen är markerad i lila.



## Detaljplanen och dess planbestämmelser som skyddar mark och vegetation

Detaljplanen för Fågelvik-Nykvarn behandlar det Värmdö kommun benämner som ett prioriterat förändringsområde (PFO). Dessa går ut på att kommunalt vatten och avlopp (VA) dras ut i området samt att andelen permanentboenden kan öka. Denna typ av planer ska främst bekräfta områdena och ge befintliga fastigheter större byggrätt. I de områden som omvandlas strävar kommunen efter att behålla karaktären genom att sprängning, schakt och stora utfyllnader samt omfattande förtätning genom avstyckning undviks, äldre och skyddsvärda träd bevaras och hänsyn tas till biologisk mångfald och ekologiska spridningssamband vid planering och lovgivning.

I detaljplanen tas hänsyn till naturvärden och skyddade och rödlistade arter genom att begränsa påverkan på mark och träd såsom listas nedan. All värdefull natur skyddas med prickmark eller PARK eller NATUR samt med trädbestämmelser. Spillkråkans livsmiljöer inklusive häckningsområde och hasselnokens livsmiljöer skyddas starkast liksom område som har sällsynta arter. Se plankartan för placering av prickmark, trädbestämmelser och bestämmelser rörande markens höjd och schaktning.

- Allmän plats (4 kap. 8 § 1 st 2 p.) har planlagts som NATUR eller PARK.
- Egenskapsbestämmelser för allmän plats med enskilt huvudmannaskap. Mark och vegetation:
  - o träd<sub>1</sub> - Område med skog eller trädgrupper som ska bevaras. Hälträd samt alla träd med en stamdiameter om 10 cm eller större 1,3 m ovan marknivå får endast fällas om det utgör en säkerhetsrisk eller av naturvårdsskäl. Död ved bör lämnas för att gynna faunan
- Utförande:
  - o Endast 30 % av fastighetsarean inom kvartersmark avsedd för bostadsändamål får hårdgöras
  - o Byggnader inom kvartersmark avsedd för bostadsändamål ska placeras och utformas efter befintlig terräng. Sprängning, schaktning och fyllning ska minimeras. Mindre nivåskillnader upptas med förhöjd sockel. Schaktning och fyllning är inte tillåtet förutom i direkt anslutning till planerad byggnad eller för att möjliggöra infart till byggnaden
- Markens anordnande och vegetation:
  - o n<sup>1</sup> - Område med skog eller trädgrupper som ska bevaras. Hälträd samt alla träd med en stamdiameter om 10 cm eller större 1,3 m ovan marknivå får endast fällas om det utgör en säkerhetsrisk eller av naturvårdsskäl. Död ved bör lämnas för att gynna faunan
  - o n<sup>2</sup> - Område med skog eller trädgrupper som ska bevaras. Hälträd samt alla träd med en stamdiameter om 40 cm eller större 1,3 m ovan marknivå får endast fällas om det utgör en säkerhetsrisk eller av naturvårdsskäl. Död ved bör lämnas för att gynna faunan
  - o n<sup>3</sup> - Marklov krävs även på kvartersmark för fällning av tall, asp, ek och ask 50 cm eller större mätt 1,3 m ovan marknivå och övriga inhemska lövträd med en stamdiameter om 70 cm eller större mätt 1,3 m ovan marknivå. Marklov får endast ges om trädet utgör risk eller om trädet behöver fällas av naturvårdsskäl. Marklov får även ges för träd med stamdiameter mindre än 80 cm mätt på 1,3m ovan marknivå om fällning krävs för uppförande av huvudbyggnad och åtgärden är förenlig med artskyddsförordningen.

- Ändrad lovplikt:
  - o Marklov krävs även för åtgärder som kan påverka markens genomsläpplighet. Bestämmelsen gäller inom kvartersmark avsedd för bostadsändamål.
  - o Marklov krävs även för trädgård i n1- och n2-markerade områden
  - o Marklov krävs även för ändring av marknivå. Bestämmelsen gäller inom kvartersmark avsedd för bostadsändamål.

Plankartan innehåller även följande upplysningar:

- Planområdet hyser arter som är skyddade enligt Artskyddsförordningen. Negativ påverkan kan utlösa förbud. För mer information se planbeskrivningen.
- I planområdet finns särskilt skyddsvärda träd såsom tallar över 200 års ålder och grova hålträd med diameter om 40 cm eller mera. Negativ påverkan på sådana träd eller deras rötter behöver samrådats med länsstyrelsen enligt Miljöbalken 12 kap. 6 §.

I planbeskrivningen beskrivs vilka skyddade arter som förekommer inom planområdet, artskyddsförordningen och hur berörda arter skyddas från påverkan vid planläggningen. Generella skyddsåtgärder avseende artskydd beskrivs också i planbeskrivningen i syfte att vägleda vid åtgärder som inte regleras genom detaljplanen.

I planbeskrivningen framgår att vid marklovsöskan vid naturvårdsskäl ska internremiss alltid skickas till kommunekolog. Naturvårdsskäl är till exempel frihuggning av grova träd som växer igen på grund av upphört skogsbete. Vid tveksamhet om träd utgör risk bör arboristutlåtande efterfrågas i ärendet.

## Naturvärden

Planområdet hyser områden med högsta, höga och påtagliga samt vissa naturvärden (exempel i Figur 11). Här finns många särskilt skyddsvärda träd dessutom och flera av naturområdena är utpekade ESKO. I de områden där naturvärden finns, finns också skyddade arter, rödlistade arter, signalarter, med flera. Naturvärdena är förutom livsmiljöer åt andra arter viktiga för rekreation och folkhälsa då naturupplevelser har en positiv effekt på stress och blodtryck till exempel. Naturområdena bidrar inte bara med dessa kulturella ekosystemtjänster utan även med ekosystemtjänster som vattenreglering, luftrening, bär och svamp, reglering av skadedjur (ekologisk obalans), med mera. Naturvärdena bör värnas för sin egen skull och för de viktiga funktioner de har för människor.

Värmdö kommun översiktsplan 2022-2035 och riktlinjer för PFO-planer stödjer



Figur 11. Gammal tallskog med god solinstrålning. Bland de gamla träden finns även yngre i bakgrunden och därmed naturlig tallföryngring. Området har lång kontinuitet, hög grad av naturlighet och bedöms ha höga naturvärden.



bevarandet av höga naturvärden, ESKO och livsmiljöer för rödlistade och skyddade arter. ESKO som är särskilt känsliga områden ska enligt Miljöbalken 3 kap. 3§ så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Påverkan på särskilt skyddsvärda träd samt miljöer med högsta eller höga naturvärden kan även räknas som väsentlig ändring av naturmiljön och behöva samråd med länsstyrelsen enligt Miljöbalken 12 kapitlet 6 §.

I planområdet för Fågelvik-Nykvarn skyddas naturvärden och träd genom trädbestämmelser för både områden och enskilda träd samt genom prickmark och bestämmelser om markens höjd och schaktning.

## Skyddade arter

Skyddade arter som noterats vid platsbesök, på Artportalen eller via uppgifter från boende i området har bedömts. Nedan (från och med underrubriken Fåglar) följer beskrivning per artgrupp.

Det är inte fullt ut känt vilka arter som förekommer varaktigt inom planområdet men kunskapsnivån bedöms som tämligen god. Men då fullständig kunskap saknas är det inte alltid möjligt att säga exakt vilket skydd som krävs och därav tillämpas försiktighetsprincipen. Det bedöms vara ett lämpligt tillvägagångssätt i denna detaljplan då det inte är en exploateringsplan utan en detaljplan som syftar till att bekräfta befintliga strukturer, inklusive naturmiljön.

**För att sammanfatta resultaten av genomgången av artgrupperna nedan bedöms detaljplanens genomförande inte utlösa förbud enligt artskyddsförordningen. Generella och mer specifika skyddsåtgärder avseende artgrupperna beskrivs i planbeskrivningen i syfte att vägleda vid åtgärder som inte regleras genom detaljplanen.**

## Generella hänsynsåtgärder

Det finns många hänsynsåtgärder som är av generell karaktär, utöver planbestämmelserna, och som är positiva för ett flertal skyddade arter. Nedan listas exempel på hänsynsåtgärder som kan behövas vid olika åtgärder:

- Att undvika tillkommande störning i form av ljus och buller då många arter är störningskänsliga och till exempel fladdermöss kan missgynnas av belysning
- Att inte anlägga vägar eller andra konstruktioner i naturområden
- Att inte avverka träd med bon eller på annat sätt störa under häckningssäsongen februari-augusti
- Att bibehålla tomternas skogs- eller trädgårdskaraktär.
- Att vegetation längs vattnet värnas med god marginal
- Att lämna död ved, så kallade faunadepåer, gärna i soliga lägen och helst

stammar om minst 5 meter (med undantag för ej uttorkad gran ved som kan sprida granbarkborre)

## Fåglar

*Fåglar är fridlysta enligt artskyddsförordningen 4 § och det är förbjudet att:*

- 1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar,*
- 2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,*
- 3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma, och*
- 4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att*
  - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller*
  - b) återupprätta populationen till den nivån.*

Sjöfåglar bedöms inte påverkas av detaljplanen då stranden redan är tämligen påverkad och ingen del av stranden eller vattnet tillåts att exploateras ytterligare.

Övriga fåglar som lever bland annat i trädgårdar, skog, bryn och öppen mark bedöms inte påverkas mer än marginellt lokalt och då av utökade byggrätter, ingen påverkan på populationsnivå bedöms ske. Fåglar skyddas genom skydd av vegetation och mark. Enskilda naturvärdesträd och sammanhängande skogsområden skyddas. Generella skyddsåtgärder som skyddar fågel beskrivs i planbeskrivningen och fåglar beskrivs i syfte att vägleda vid åtgärder som inte regleras genom detaljplanen. I plankartan finns upplysning om skyddade arter.

Mindre hackspett, gröngöling och spillkråka har särskilda krav på sina miljöer och är även bra paraplyarter. Det betyder att de är representativa för flera arter och om paraplyarterna skyddas så skyddas alltså många andra samtidigt. Arterna har observerats flera gånger i planområdet. Gröngöling misstänks häcka och mindre hackspett kan potentiellt också häcka. Spillkråka häckar bekräftat i området. Spillkråka uppvisar gamla och färskas födosöksspår och flera bohål finns vilket tyder på att arten funnits länge i området. Arternas skydd har tidigare varit starkt men en nylig lagändring försvårar tolkningen av skyddet. Åtminstone spillkråka bör dock ha ett starkt skydd oavsett. Spillkråkan är upptagen EU:s fågeldirektiv i första bilagan. Den förekommer i låga tätheter med en trolig population i kommunen på 20-100 par, men sannolikast kring 35-40 par. Förlust av ett häckande par vore en betydande del av den lokala populationen. Arten bör i det här fallet därför behöva ett starkt skydd. All skog som används eller är lämplig för arten har därför skyddats i plankartan. I de område där bohål finns har mycket strikt trädbestämmelse använts. Endast en remsa påtaglig skog riskerar att exploateras (norra delen av FÅGELVIK 1:650 och 1:650) men den utgör inte de lämpligaste livsmiljöerna. Områden som är relevanta för spillkråka, gröngöling och mindre hackspett skyddas genomgående genom att skog och träd skyddas med trädbestämmelse och prickmark på



kvartersmark. Mindre hackspett skyddas också då sumpskog skyddas med trädbestämmelse och NATUR.

Genomförandet av detaljplanen bedöms inte ha någon påverkan på mindre hackspett, gröngöling och spillkråka.

## Fladdermöss

*Fladdermöss är skyddade enligt artskyddsförordningen 4a §: Det är förbjudet att, i fråga om sådana vilt levande djurarter som har markerats med N eller n i bilaga 1 till artskyddsförordningen,*

- 1. avsiktligt fånga eller döda djur,*
- 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,*
- 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och*
- 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatsar.*

*Förbudet gäller alla levnadsstadiet hos djuren.*

Fladdermöss finns enligt en inventering genomförd 2011 (Fladdermusinventering Värmdö kommun - Artkartering 2011, Noctula; Fladdermössen i Värmdö kommun 2013-02-22, Sebastian Bolander kommunekolog i Värmdö kommun) i Återlöga utanför detaljplaneområdet. Ingen inventering har gjorts i planområdet och bedömning av förekomst finns under rubriken *Artportalen*.

Planbestämmelser som beskrivs under *Fåglar* bedöms även skydda eventuellt förekommande fladdermöss. I plankartan finns upplysning om skyddade arter. Generella skyddsåtgärder som skyddar även fladdermöss beskrivs ändå i planbeskrivningen och fladdermöss beskrivs i syfte att vägleda vid åtgärder som inte regleras genom detaljplanen. Fladdermöss i befintliga hus kan utöver upplysningar och information inte hanteras i detaljplanen då de inte är i naturmark. Detaljplanen kan dock tillse att eventuella livsmiljöer i omkringliggande naturmiljö inom planområdet bevaras. Det görs genom skydd av vegetation och mark. Enskilda naturvärdesträd och sammanhängande skogsområden och sumpskog skyddas.

Med dessa åtgärder bedöms genomförandet av detaljplanen inte ha påverkan på fladdermöss.

## Groddjur

*Alla svenska vilt levande arter av groddjur är fridhyta enligt 6 § artskyddsförordningen och man får inte:*

- Döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar, och*
- Ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon.*

*För större vattensalamander och åkergröda gäller dessutom artskyddsförordningen 4a §: Det är förbjudet att, i fråga om sådana vilt levande djurarter som har markerats med N eller n i bilaga 1 till artskyddsförordningen,*

- 1. avsiktligt fånga eller döda djur,*
- 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,*
- 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och*
- 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.*

*Förbudet gäller alla levnadsstadierna hos djuren.*

Groddjur finns enligt boende i området som har sett större vattensalamander, vilket styrks av observationer i Artportalen. Lekmiljöer för salamander bedöms inte finnas i planområdet. Utanför planområdet finns lämpliga lekmiljöer i golfbanans dammar. Övervintringsmiljöer i skogsmark såsom ansamlingar av död ved och stenblock kan inte uteslutas men sådana naturområden skyddas med prickmark (kvartersmark enbart) och bestämmelser om markens höjd och schaktning. Sumpskogen har viss potential att hysa lekmiljöer med avseende på vattenansamlingar men det bedöms vara för skuggigt. Sumpskogen skyddas som NATUR med trädbestämmelse. Påverkan på diken kan inte helt styras av detaljplan men upplysning om skyddade arter finns i plankartan och information om groddjur läggs in i planbeskrivningen i syfte att vägleda vid åtgärder som inte regleras genom detaljplanen.

Påverkan bedöms inte ske på groddjur med dessa åtgärder.

## Kräldjur

*Enligt 6 § artskyddsförordningen i fråga om sådana vilt levande kräldjur, groddjur och ryggradslösa djur som anges i bilaga 2 till artskyddsförordningen är det förbjudet att i den omfattning som framgår av bilagan*

- 1. döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar, och*
- 2. ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon*

*För hasselnok gäller dessutom artskyddsförordningen 4 a §: Det är förbjudet att, i fråga om sådana vilt levande djurarter som har markerats med N eller n i bilaga 1 till artskyddsförordningen,*

- 1. avsiktligt fånga eller döda djur,*
- 2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,*
- 3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och*
- 4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.*

*Förbudet gäller alla levnadsstadierna hos djuren.*

Kräldjuren kopparödla och vanlig snok finns enligt boende i planområdet. De har

framförallt setts i soliga hållmarker och backar vid diken. Hasselsnok har inte hittats men bedöms sannolikt finnas (se under rubriken *Naturvårdsarter - Hasselsnok*). Vid beställd inventering och egna platsbesök har lämpliga livsmiljöer kunnat konstateras.

Detaljplanen tillser att livsmiljöerna för kräldjur bevaras. Det görs genom skydd av vegetation och markens höjd och prickmark. Enskilda naturvärdesträd och sammanhängande skogsområden och sumpskog skyddas. Med dessa åtgärder bedöms genomförandet av detaljplanen inte ha påverkan på kräldjur.

I plankartan finns upplysning om skyddade arter. Generella och mer specifika skyddsåtgärder avseende kräldjur, framförallt hasselsnok då dess livsmiljöer är skyddade, beskrivs i planbeskrivningen i syfte att vägleda vid åtgärder som inte regleras genom detaljplanen. För hasselsnok är följande skyddsåtgärder tillämpbara vid risk för påverkan utom detaljplanens rådighet:

- Anlägga stenmurar med möjlighet för ormarna att gömma sig i, dessa bör ligga i relativt solexponerade lägen men det gör inget om delar är något mer beskuggade.
- Plantera inhemska lågväxande buskar på solexponerade platser där ormarna kan söka skydd och söka föda.
- Spara ytor med naturmark eller partier där gräset får vara högväxt.
- Lägga ut mindre stockar och grenar i högar där hasselsnoken gärna söker skydd.
- Eventuella Attefallshus placeras lämpligen på plintar eller torpargrundslikanande konstruktion i områden där hasselsnoken kan förväntas finnas.
- Under byggsleden måste hänsyn tas till tillfälliga etableringsytor så att dessa inte placeras i miljöer där det finns hasselsnok.
- Sprängningsarbeten bör ske under oktober till slutet av februari för att undvika att hasselsnoken skadas eller dödas i sina sommarvisten.
- Schaktningsarbeten i marker men som kan utgöra övervintringsområden bör genomföras under april-september.

## Invasiva främmande arter

Planområdet hyser flera invasiva främmande arter. Enligt *förordningen om invasiva främmande arter* och *EU-förordningen om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter* är det förbjudet och straffbart att sprida, låta växa på sin mark och transportera jättebalsamin (Figur 12). Markägaren är skyldig att bekämpa arten. Bekämpningsåtgärder bör ske enligt Naturvårdsverkets rekommendationer för respektive art. Fel metod kan vara verkningslös eller sprida arten.



Övriga invasiva främmande arter som har inventerats omfattas inte av lagkraven men parkslide, kanadensiskt gullris, vresros och spärroxbär kan i framtiden komma att förbjudas nationellt i Sverige. I dagsläget kan spridning räknas som väsentlig ändring av naturmiljön och åtgärder som kan riskera spridning kan behöva samråd med länsstyrelsen enligt Miljöbalken 12 kapitlet 6 §. Det gäller särskilt skyddad natur och ESKO. Även dessa arter bör bekämpas och med rätt metod enligt Naturvårdsverkets metodkatalog men lagkrav saknas alltså i dagsläget.

Planbeskrivningen beskriver invasiva främmande arter och vägleder kring dem.



*Figur 12. Den invasiva främmande arten jättebalsamin växer i vassen på östligaste delen av Östra strandvägen.*

## Referenser

Hasselsnoksutredning Fågelvik - Nykvarn, Värmdö kommun. Inventering av lämpliga hasselsnoksmiljöer och bedömning av påverkan på arten av föreslagen planläggning. Ekologigruppen AB 2022.

Grön infrastruktur i Värmdö. Ekologigruppen AB 2021. Delfinansierat av LONA.

Ekologiskt särskilt känsliga områden (ESKO) i Värmdö kommun. Systematisk kartering av områden baserat på befintliga data. Ekologigruppen AB 2021. Delfinansierat av LONA.

Skydda träden vid arbeten. 2014. Länsstyrelserna. *Broschyren kan laddas ned här:* [https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=2014\\_80&context=39](https://www.lansstyrelsen.se/publikation?entry=2014_80&context=39)

Fladdermusinventering Värmdö kommun - Artkartering 2011. Noctula 2012. Delfinansierat av LONA.

Fladdermössen i Värmdö kommun. Medverkande: WWF (Tom Arnbom), Eva Rihm, Noctula (Sofia Gylje Blank & Henrick Blank), Johnny de Jong, Harry Lantz, Chatarina Krång, Naturskyddsföreningen, Värmdö kommun (Ann Hagström & Sebastian Bolander) och Skärgårdsstiftelsen. 2013. Delfinansierat av LONA.

**Tabell 1.** Lista över de arter som har rapporterats in till Artportalen.se i eller omkring detaljplaneområde Fågelvik-Nykvarn som är rödlistade, nationellt fridlysta och/eller signalarter samt fåglar på fågeldirektivets bilaga 1. Buffertzonen på cirka 500 meter har använts (på land). Notera att alla vilda fåglar är fridlysta och att enbart fåglar som dessutom uppfyller ovanstående är med på listan. Undantag görs för den tidigare rödlistade och ännu regionalt sällsynta fågeln gröngöling som rapporterats in och tas med på grund av de domslut som fallit under 2021 rörande artens skydd. Artportalen är en hemsida som drivs av Sveriges lantbruksuniversitet för inrapportering av artfynd. Tillgängliga data är obalanserade men kan ge en fingervisning om ett områdes artförekomst. Utöver dessa arter har även andra arter rapporterats in såsom typiska arter för taiga till exempel tofsmes samt allmänna/vanliga arter som kungsfågel. Alla arter i listan kommer inte att hittas i naturtypen i området utan är exempelvis förbipasserande. Rödlisteklassernas förkortningar följer här: NT = nära hotad VU = sårbar EN = starkt hotad CR = akut hotad.

Svenskt namn	Latinskt namn	Nationellt fridlyst	Rödlisteklass	Fågeldirektivets bilaga 1	Signalart	Antal rapporteringar
Korallrot	<i>Corallorhiza trifida</i>	Ja			Ja	1
Jungfru Marie nycklar	<i>Dactylorhiza maculata subsp. maculata</i>	Ja				1
Adam och Eva	<i>Dactylorhiza sambucina</i>	Ja				2
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>	Ja				4
Vippärt	<i>Lathyrus niger</i>		NT			1
Gullklöver	<i>Trifolium aureum</i>		NT			1
Vanlig skogsalm	<i>Ulmus glabra subsp. glabra</i>		CR			1
Gullviva	<i>Primula veris</i>	Ja				1
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>		EN			9
Slätterfibbla	<i>Hypochaeris maculata</i>		NT			3
Blåmossa	<i>Leucobryum glaucum</i>				Ja	1
Grå skärelev	<i>Dendrographa decolorans</i>				Ja	1
Rosa skärelev	<i>Schismatomma pericleum</i>		NT			1
Vedskivlav	<i>Hertelidea botryosa</i>		NT			1
Ekticka	<i>Fomitiporia robusta</i>		NT			1
Tallticka	<i>Porodaedalea pini</i>		NT			36
Korallticka	<i>Grifola frondosa</i>		NT			1
Kötticka (tallvarianten)	<i>Leptoporus erubescens</i>		NT			1
Grovicka	<i>Phaeolus schweinitzii</i>				Ja	2
Ekskinn	<i>Aleurocystidiellum disciforme</i>				Ja	1
Blompraktbagge	<i>Anthaxia similis</i>				Ja	4
Reliktbock	<i>Nothorhina muricata</i>		NT			2
Mindre mörghorre	<i>Tomicus minor</i>				Ja	1
Vitkindad gås	<i>Branta leucopsis</i>	Ja		Ja		2
Sångsvan	<i>Cygnus cygnus</i>	Ja		Ja		9
Järpe	<i>Tetrastes bonasia</i>	Ja	NT	Ja		1
Nattskärva	<i>Caprimulgus europaeus</i>	Ja		Ja		1
Tornseglare	<i>Apus apus</i>	Ja	EN			5
Trana	<i>Grus grus</i>	Ja		Ja		1
Strandskata	<i>Haematopus ostralegus</i>	Ja	NT			1
Ljungpipare	<i>Pluvialis apricaria</i>	Ja		Ja		3
Storspov	<i>Numerius arquata</i>	Ja	EN			1
Drillsnäppa	<i>Actitis hypoleucos</i>	Ja	NT			3
Grönben	<i>Tringa glareola</i>	Ja		Ja		3
Fiskmås	<i>Larus canus</i>	Ja	NT			14
Havstrut	<i>Larus marinus</i>	Ja	VU			1
Gråtrut	<i>Larus argentatus</i>	Ja	VU			3
Skräntärna	<i>Hydroprogne caspia</i>	Ja	NT	Ja		1
Fisktärna	<i>Sterna hirundo</i>	Ja		Ja		3
Storlom	<i>Gavia arctica</i>	Ja		Ja		23
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>	Ja		Ja		11
Bivråk	<i>Pernis apivorus</i>	Ja		Ja		1
Kungsörn	<i>Aquila chrysaetos</i>	Ja	NT	Ja		1
Duvhök	<i>Accipiter gentilis</i>	Ja	NT			1
Blå kärrhök	<i>Circus cyaneus</i>	Ja	NT	Ja		2
Havsörn	<i>Haliaeetus albicilla</i>	Ja	NT	Ja		4
Mindre hackspett	<i>Dryobates minor</i>	Ja	NT			2
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	Ja	NT	Ja		19
Gröngöling	<i>Picus viridis</i>					5
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	Ja		Ja		2
Kråka	<i>Corvus corone</i>	Ja	NT			10
Gråkråka	<i>Corvus corone comix</i>	Ja	NT			2
Tallita	<i>Poecile montanus</i>	Ja	NT			1
Trädläarka	<i>Lullula arborea</i>	Ja		Ja		5
Backsvala	<i>Riparia riparia</i>	Ja	VU			2
Hussvala	<i>Delichon urbicum</i>	Ja	VU			1
Rörsångare	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Ja	NT			2
Årtsångare	<i>Curruca curruca</i>	Ja	NT			3
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	Ja	VU			17
Rödvingetrast	<i>Turdus iliacus</i>	Ja	NT			3
Björktrast	<i>Turdus pilaris</i>	Ja	NT			13
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	Ja	NT			2
Tallbit	<i>Pinicola enucleator</i>	Ja	VU			1
Grönfink	<i>Chloris chloris</i>	Ja	EN			23
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	Ja	NT			6
Kopparödla	<i>Anguis fragilis</i>	Ja				1
Större vattensalamander	<i>Triturus cristatus</i>	Ja				2
Nordfladdermus	<i>Eptesicus nilssonii</i>	Ja	NT			1
Vattenfladdermus	<i>Myotis daubentonii</i>	Ja				1
Dvärgpipistrell	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>	Ja				2

Besöksadress: Skogsbovägen 9-11, 134 81 Gustavsberg • Postadress: Värmdö kommun, 134 81 Gustavsberg

08-570 470 00 • varmdo.kommun@varmdo.se • www.varmdo.se